অধ্যায় ২ ঃ মৌখিক সাহিত্য

অধ্যায় গাঁথনি

2.1 উদ্দেশ্য
2.2 পৰিচয়
2.3 মৌখিক সাহিত্য
2.4 অসমীয়া মৌখিক সাহিত্য
2.5 অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ
2.6 অধিক জানিবলৈ
2.7 অগ্রগতিৰ খতিয়ান
2.8 আৰ্হি প্রশ্ন

২.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- মৌখিক সাহিত্য মানে কি সেই বিষয়ে সম্যক ধাৰণা লাভ কৰি অসমীয়া মৌখিক সাহিত্যৰ বিষয়ে অৱগত হ'ব
- মৌখিক সাহিত্যৰ শ্রেণীবিভাজন সম্পর্কে জ্ঞাত হ'ব আৰু তাৰ আধাৰত অসমীয়া মৌখিক সাহিত্যক শ্রেণীবিভাগ কৰিব পাৰিব
- অসমীয়া মৌখিক সাহিত্য সম্পর্কে অৱগত হ'ব।

২.২ পৰিচয়

ইয়াৰ আগৰ আধ্যায়টোত আপুনি লোকসংস্কৃতি মানে কি সেই বিষয়ে সম্যক ধাৰণা লাভ কৰাৰ লগতে তাৰ শ্রেণী বিভাজন সম্পর্কেও অৱগত হ'ল। এই বিভাজনৰ প্রথমটি ভাগ 'মৌখিক সাহিত্য' সম্পর্কে অধ্যায়টোত বহলাই আলোচনা কৰা হ'ব। মৌখিক সাহিত্যৰ শ্রেণীবিভাজন কৰি তাৰ আধাৰত অসমীয়া মৌখিক সাহিত্য সম্পর্কেও অধ্যয়টিত বহলাই আলোচনা দাঙি ধৰা হৈছে।

আপুনি নিশ্চয় জানে যে, যিকোনো জাতিৰ সাহিত্য পৰিক্রমাত প্রথমে মৌখিক সাহিত্যৰ সৃষ্টি হয়। মৌখিক সাহিত্যই ক্রমবিৱর্তনেৰে পৰৱর্তীকালত লিখিত সাহিত্যৰ ৰূপ পৰিগ্রহ কৰে। অসমীয়া সাহিত্যও ইয়াৰ ব্যতিক্রম নহয়। লোকসাহিত্য বা মৌখিক সাহিত্য লোকজীৱনৰ দাপোণ স্বৰূপ। ইয়াত মানুহৰ চিন্তা, কল্পনা, সুখ-দুখ, আশা-নিৰাশা, হর্ষ-বিষাদ, ভক্তি আদি বিভিন্ন অনুভূতিৰ প্রতিফলন ঘটে। মানুহৰ স্মৃতিৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি আদিম যুগৰেপৰা নিৰক্ষৰ চহা সর্বসাধাৰণ লোকৰ দ্বাৰা মুখে মুখে ৰচিত আৰু প্রচাৰিত হৈ অহা মানৱ জীৱনৰ বিভিন্ন অনুভূতি, সামাজিক

- বিষয়বস্তু অনুসৰি কৰা শ্রেণীবিভাজন (Thematic Classification)
- প্রকার্যাত্মক শ্রেণীবিভাজন (Functional Classification)
- অনুষঙ্গগত শ্রেণীবিভাজন (Contextual Classification)
- আঞ্চলিক শ্রেণীবিভাজন (Regional Classification)

- **জাতিগত শ্রেণীবিভাজন ঃ** সাংস্কৃতিক পদ্ধতিৰে মৌখিক সাহিত্যক বিভাজন কৰা পদ্ধতিটোকে জাতিগত শ্রেণী বিভাজন বুলি কোৱা হয়। প্রত্যেকটো জাতি-জনজাতি নৃ-গোষ্ঠীৰ মাজত মৌখিক সাহিত্যৰ বিভিন্ন বিভাগসমূহ সূচাবলৈ বিভিন্ন পৰিভাষাৰ ব্যৱহাৰ কৰা হয়। উদাহৰণস্বৰূপে, অসমৰ সাধুকথাক সূচাবৰ বাবে 'সাধু, 'সাধুকথা', 'উপকথা', 'উককথা', 'সাজোকথা', 'গোসাঁইকথা', 'কিচ্ছা' ইত্যাদি পৰিভাষাৰ ব্যৱহাৰ কৰা যায়। উল্লেখযোগ্য যে, জাতিগত শ্রেণীবিভাজনক অন্যপ্রকাৰে নৃ-গোষ্ঠীগত শ্রেণীবিভাজন বুলিও ক'ব পাৰি। তদুপৰি এইবিধ শ্রেণীবিভাজনক স্থানীয় শ্রেণীবিভাজন বুলি ক'লেও ৰজিতা খায়।
- **তাত্ত্বিকগত শ্রেণীবিভাজন ঃ** মৌখিক সাহিত্যৰ পাঠ পদ্ধতিগতভাৱে, সু-সংবদ্ধ সংগঠনৰ আৰ্হি প্রদর্শনৰে বিভাজন কৰা প্রথাটোকে তাত্ত্বিকগত শ্রেণীবিভাজন বুলি কোৱা হয়। বিদ্যায়তনিক দৃষ্টিভংগী তথা আন্তর্জাতিক শ্রেণীবিভাজনৰ প্রতি দৃষ্টি ৰাখি মৌখিক সাহিত্যৰ বিভিন্ন পাঠ-ক ভাগ কৰা হয় এই তাত্ত্বিকগত শ্রেণীবিভাজনত। তাত্ত্বিকগত শ্রেণীবিভাজনৰ আৰ্হি অনুসৰি মৌখিক সাহিত্যৰ পাঠ কেইবাটাও ভাগত শ্রেণীবিভাজন কৰি আলোচনা কৰা হয়। যথা— (1) লোককবিতা বা লোকগীত (2) গদ্যধর্মী লোককথা (3) প্রবচন-লোকোক্তি-যোজনা আৰু পটন্তৰ (4) সাঁথৰ, দৃষ্টান্ত (5) লোকভাষা। এই পাঁচটা ভাগক পুনৰ কেইবাটিও সৰু সৰু উপ-ভাগত ভাগ কৰি আলোচনা কৰা হয়।
- **বিষয়বস্তু অনুসৰি শ্রেণীবিভাজন ঃ** মৌখিক সাহিত্যৰ বিভিন্ন উপাদানসমূহৰ বিষয়বস্তু অনুসৰি শ্রেণীভুক্ত বা পর্যায়ভুক্ত কৰা পদ্ধতিটোৱে হ'ল বিষয়বস্তু অনুসৰি কৰা শ্রেণীবিভাজন। সাধাৰণতে আঠোটা ভাগত ভাগ কৰি বিষয়বস্তুগত শ্রেণী বিভাজন কৰা হয়— (1) অনুৰাগ আসক্তি, প্রেম-প্রণয় আৰু বিৰহ-মিলন বিষয়ত গীত-পদ বা বাচিক কলা, (2) ভক্তিমূলক বা ভক্তি প্রধান বা ভক্তি বিষয়ক গীত-পদ বা বাচিক কলা, [3) দার্শনিক ভাবপ্রধান গীত-পদ বা বাচিক কলা, (4) ব্যঙ্গপ্রধান বা ব্যঙ্গ বিষয়ক গীত-পদ বা বাচিক কলা, (5) হাস্য প্রধান বা হাস্য বিষয়ক গীত-পদ বা বাচিক কলা, (6) আর্থ-সামাজিক ভাব প্রধান গীত-পদ বা বাচিক কলা (7) আশা-আকাংক্ষা আৰু উৎসাহ-উদ্দীপনা বিষয়ক গীত-পদ বা বাচিক কলা, (8) ঐতিহাসিক ৰাজনৈতিক আদি বিষয়ক গীত-পদ বা বাচিক কলা।
- **প্রকার্যাত্মক শ্রেণীবিভাজন ঃ** মৌখিক সাহিত্যৰ বিভিন্ন উপাদানৰাজিৰ আছে সুনির্দিষ্ট সামাজিক প্রকার্য। এনেদৰে নির্দিষ্ট প্রকার্যৰ আধাৰত মৌখিক সাহিত্যৰ শ্রেণীবিভাজন কৰা পদ্ধতিটোকেই প্রকার্যাত্মক শ্রেণীবিভাজন বোলা হয়।
- **অনুষঙ্গগত শ্রেণীবিভাজন ঃ** আমি ইতিমধ্যে উল্লেখ কৰিছোঁ যে, মৌখিক সাহিত্যৰ উপাদানৰাজি অনুষ্ঠেয় কলাৰ সৈতে সংপৃক্ত। অর্থাৎ সমাজৰ একোটা নির্দিষ্ট পৰিস্থিতিত

কৰা বিভিন্ন আচাৰ-অনুষ্ঠান, ধর্ম কার্য আদি নিবিড়ভাৱে জড়িত হৈ আছে। গীতবোৰৰ বর্ণনাৰ সৰলতা, আৱেগ প্ৰৱণতা, ভাবৰ অকৃত্ৰিমতা, ৰচনাৰীতিত উপমা আদিৰ বহুল প্ৰয়োগে এইবোৰৰ মাজত সাহিত্যিক সৌন্দর্য দান কৰিছে। মানৰ সভ্যতা আৰু সংস্কৃতিৰ কঠীয়াতলিতেই ইয়াৰ জন্ম আৰু বিকাশ সাধন হৈছে। ই হ'ল চহা প্ৰাণৰ মুক্ত পৰিস্ফূৰণ আৰু মৌলিক ভাবাবেগৰ অকৃত্ৰিম প্ৰকাশ। লোকগীতসমূহক পুনৰ কেইবাটাও সৰু সৰু বিভাগত বিভাজিত কৰি আলোচনা কৰা হয়, যথা— মালিতা, ধর্মীয় গীত, কর্ম গীত, প্ৰণয় গীত, উৎসৱ-অনুষ্ঠানৰ সৈতে জড়িত গীত, সংস্কাৰমূলক কৃত্যৰ সৈতে জড়িত গীত, তত্ত্বপূর্ণ বা দার্শনিক ভাবপ্ৰধান গীত, ল'ৰা-ছোৱালীৰ সৈতে জড়িত গীত ইত্যাদি। অসমীয়া লোকগীতসমূহলৈ চকু ফুৰালেই আমি এই বিভাজনকেইটা সুন্দৰভাৱে অনুধাৱন কৰিব পাৰিম।

- *মালিতা ঃ* ইংৰাজী 'বেলাড' শব্দটোৰ সমার্থক অর্থত অসমীয়া 'মালিতা' শব্দটো ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে। বেলাড বা মালিতা নৃত্যৰ পৰিপূৰকভাৱে সুৰ লগাই গোৱা হয় আৰু তাৰ মাজেৰে একোটা কাহিনী বর্ণনা কৰা হয়। সাধাৰণতে বেলাডত একক কাহিনীৰ বর্ণনা থাকে। অসমীয়াত মালিতা শব্দটো 'মালা' শব্দৰ পৰা আহৃত, ফুলৰ মালাৰ দৰে ধাৰাবাহিকভাৱে ইয়াত কোনো কাহিনী গাঁথি থোৱা থাকে— সেইবাবেই মালিতা। অসমৰ বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ মাজত বিভিন্ন ধৰণৰ মালিতাৰ প্ৰচলন আছে। মালিতাক আকৌ বিভিন্ন ভাগত ভাগ কৰা হয়।
  - পুৰাণগত মালিতা (Mythical ballad) ঃ কোনো ধর্মীয় অনুষঙ্গত জগৎসৃষ্টিৰ বর্ণনা, ধর্মীয় কৃত, বা ইয়াৰ লগত জড়িত সমলৰাজিৰ উৎপত্তিৰ বিষয়ে যি মিথধর্মী কাহিনী গোৱা হয় তাকে পুৰাণগত মালিতা বুলি অভিহিত কৰা হয়। সোণোৱাল কছাৰীসকলৰ মাজত প্ৰচলিত 'হাইদাং গীত' অসমীয়া পুৰাণগত মালিতাৰ উদাহৰণ।
  - নৈদানিক মালিতা (Etiological ballad) ঃ পুৰাণগত মালিতাৰ লগত নৈদানিক মালিতাৰ বিষয়বস্তু, সংযুতি আৰু অনুষঙ্গৰ সাধাৰণতে মিল দেখা যায়। এই মালিতাতো জগৎ সৃষ্টি, বিভিন্ন বস্তুৰ উৎপত্তি, প্ৰাকৃতিক ব্যাপাৰৰ ব্যাখ্যা, পর্বত-পাহাৰ আদিৰ জন্মৰ বর্ণনা থাকে। পূজা-উপাসনাৰ প্ৰসংগত গোৱা পিঠাগুড়ি, ঢেঁকী, ঘট, কলহ, চৰু আদিৰ জন্ম সম্পর্কীয় গীতবোৰেই নৈদানিক মালিতা। মনসা পূজাত ওজাপালিয়ে গোৱা বিভিন্ন জন্ম সংক্ৰান্তীয় গীত, ব্যাসৰ ওজাপালিয়ে— বাসুদেৰ পূজা, জাগৰ পূজা আদিত গোৱা জাগৰৰ জন্ম, বিভিন্ন ৰাগ-ৰাগিনীৰ জন্ম সম্পর্কীয় গীতবোৰেই নৈদানিক মালিতা।
  - ঐতিহাসিক মালিতা (Historical ballad) ঃ কোনো ঐতিহাসিক ঘটনাৰ আধাৰত ৰচিত মালিতাই হ'ল ঐতিহাসিক মালিতা। যেনে— বদন বৰফুকনৰ গীত, মণিৰাম দেৱানৰ গীত, পথৰুঘাটৰ ৰণ, ফুলগুৰিৰ ধেঁৱা আদিয়েই ঐতিহাসিক মালিতা।
  - জনশ্ৰুতিমূলক মালিতা (Legendary ballad) ঃ লোকসমাজত প্ৰচলিত জনশ্ৰুতিৰ আধাৰত যিবোৰ মালিতা ৰচনা কৰা হয় সেইবোৰেই জনশ্ৰুতিমূলক

লিৰিকধর্মী গীতবোৰেই হ'ল প্রণয়মূলক গীত। বিহুগীত, ঐ নিঃতম, সাথাৰ, বৈশাগু আদি প্রণয় গীত। উদাহৰণস্বৰূপে — মাতৰে লেতেৰা কেতেৰা জেঙেৰাঊ ভোগদৈ লেতেৰা পানীঊ ছোৱালী লেতেৰা বিজুলী চকুৰাঊ মুখত মিঁচিকিয়া হাঁহি।

- *কর্ম গীত ঃ* শ্রম কৰোঁতে আনন্দ লভাৰ লগতে ভাগৰ অৱসাদ আদি দূৰ কৰি নতুন উৎসাহেৰে কর্ম-সম্পাদন কৰিবলৈ গোৱা গীতবোৰেই হ'ল কর্ম গীত। অতি পুৰণি কালৰে পৰা ম'হ বা গৰুগাড়ীৰ চালক, নাৱৰীয়া, হালুৱা, কুমাৰ, কমাৰ, খৰিকটীয়া, মৈষাল, হাতী মাহুত, মাছমৰীয়া, শিপিনী, দাৱনী, ৰোৱনী আদিয়ে কর্মৰ পাৰদর্শিতা বৃদ্ধি কৰাৰ লগতে অৱসাদ বিদুৰণৰ কাৰণে কর্ম বিষয়ৰ গীত গাই আহিছে। উদাহৰণস্বৰূপে— বৈঠা মাৰোঁ, বৈঠা মাৰোঁ ৰেঊ অ' বাইচাৰ ভাইয়া ৰে। (নাওখেলৰ গীত)

জানি থোৱা ভাল

মৌখিক সাহিত্যত কর্মগীত বুলি উপ-বিভাগ এটা হোৱাটো উচিত নে অনুচিত এই সম্পর্কে লোকসংস্কৃতিবিদসকলৰ মাজত মত বিৰোধ বিদ্যমান। কিছুমানৰ মতে, যিকোনো গীতেই কর্মগীত বা শ্রমগীত হ'ব পাৰে।

- *উৎসৱ-অনুষ্ঠানৰ লগত জড়িত গীত ঃ* উৎসৱ অনুষ্ঠানৰ বিবিধ সংযুতিত গীত-পদৰ লগতে নৃত্যই এক গুৰুত্বপূর্ণ ভূমিকা গ্রহণ কৰি আহিছে। বিভিন্ন পৰম্পৰাগত উৎসৱ অনুষ্ঠানবোৰত পৰিৱেশন কৰা গীতসমূহেই উৎসৱ-অনুষ্ঠানমূলক গীত। অসমতো বাৰমাহত তেৰটা উৎসৱ পালিত হয় আৰু এইবোৰৰ ভিতৰত কৃষিভিত্তিক বা ঋতুকালীন উৎসৱ-অনুষ্ঠানৰ সংখ্যাই অধিক। বিহু উৎসৱৰ অন্তর্গত বিহুগীত, বৈশাগু, বায়খু, আলি আয়ে লৃগাং, বাম্বুলপিতা, ভঠেলি, পাউৰাতোলা, মহোহো; বিবাহ উৎসৱ উপলক্ষে গোৱা পানীতোলা, গোঁসাই পূজা কৰা, দৰা-কইনাক গা-ধোৱা, যোৱা নাম বা খিচা গীত আদি উৎসৱ-অনুষ্ঠানমূলক গীতৰ ভিতৰত পৰে।
- *সংস্কাৰমূলক কৃত্যৰ লগত জড়িত গীত ঃ* মানুহে সামাজিক জীৱনত বিভিন্ন সংস্কাৰমূলক কৃত্যৰ লগত জড়িত হ'বলগীয়া হয়; যেনে— জন্ম, বিবাহ আৰু মৃত্যুৰ লগত জড়িত কৃত। এই সংস্কাৰমূলক কর্মত গোৱা গীতসমূহেই সংস্কাৰমূলক কৃত্যৰ লগত জড়িত গীত। কার্বিসকলে শ্রাদ্ধত গোৱা 'চমাংকান' গীতসমূহ এনে গীতৰ উদাহৰণ।
- *দার্শনিক ভাব প্রধান গীত ঃ* সংসাৰৰ অনিত্যতা সম্পর্কে তাত্ত্বিক ভাব সন্নিৰিষ্ট কিছু গীতো লোকসমাজত প্রচলিত। এনে গীতবোৰকে দার্শনিক ভাব প্রধান গীত বোলা হয়। অসমীয়া জনসমাজত প্রচলিত 'দেহ বিচাৰৰ গীত', 'টোকাৰী গীত', 'জিকিৰ'সমূহ এই শ্রেণীৰ গীতৰ প্রকৃষ্ট উদাহৰণ।

➢ *সাধুকথা, সাধু, সাজোকথা, উপকথা, উককথা, কিচ্ছা, কাহিনী ঃ* Tale শব্দটিৰ পৰিভাষা হিচাপেই অসমত এই অভিধাকেইটা প্ৰয়োগ কৰা হয় যদিও প্ৰধানতঃ 'সাধুকথা' শব্দটিয়েই বহুলভাৱে প্ৰচলিত। সাধুকথাবোৰ কাল্পনিক যেন লাগিলেও ই মূলতঃ সমাজৰ বাস্তৱ অভিজ্ঞতাৰ আধাৰতে ৰচিত আৰু ইয়াৰ মাজতে সমাজ এখনৰ পৰিশ্ৰমৰ চিত্ৰ ৰক্ষিত হোৱাৰ লগতে লোকজীৱনৰ বিবিধ বিশ্বাস, কল্পনা, আদৰ্শ সঞ্চিত হৈ থাকে। বিষয়বস্তুৰ ভিন্নতা অনুসৰি সাধুকথাক বিভিন্ন উপবিভাগত বিভক্ত কৰা হয়। অসমীয়া লোকসাহিত্যও সাধুকথাৰ ক্ষেত্ৰত অতিকে চহকী। অসমীয়া জনসাহিত্যৰ অন্তৰ্ভুক্ত সাধুসমূহ এনেদৰে বিভাজিত কৰি আলোচনা কৰিব পাৰি। যথা—জন্তুকেন্দ্ৰীয় সাধুকথা (যেনে— শিয়াল ঐৰান্দৰ, শহা ঐশিয়াল, শিয়াল ঐকাছ, বগলী ঐবাঘ, টুনী ঐঢোঁৰা কাউৰী আদিক লৈ ৰচিত সাধু), যাদুমূলক বা বিস্ময়ৱহ বা ৰোমাণ্টিক বা অতিলৌকিক সাধুকথা (যেনে— পানচৈ, চম্পাৱতী, তেজীমলা, কমলা কুঁৱৰীৰ সাধু আদি), নৈদানিক সাধুকথা (যেনে— তামোল পানৰ জন্ম, পৰ্বত-পাহাৰৰ জন্ম, কপৌ-মইনা চৰাইৰ জন্ম সম্বন্ধে থকা সাধু), টেটকুঁটি (হাস্য-ব্যংগ প্ৰধান সাধু, যেনে— ফৰিং, সৰৱজান, কুকুৰীকণা জোঁৱাই, বামুণৰ লিটিকাই, বামুণৰ বহুৱা, সাত মুৰ্খ, মুৰ্খ জোঁৱাই, ব্ৰাহ্মণ ঠাকুৰৰ টেটকুঁটি আদি), টেটোন বা টেণ্টনৰ সাধুকথা (যেনে— টেটোন তামুলী, টেটোন, লটকন আদি), ক্ৰমপুঞ্জিত বা নিৰ্ধাৰিতগঢ়ী সাধুকথা (যেনে— ভেকুলীৰ পিঠিত খহু কিয় হয়, মিচিংসকলৰ লিপি কেনেদৰে নোহোৱা হ'ল), সমস্যামূলক সাধু ইত্যাদি ভাগত ভাগ কৰি আলোচনা কৰিব পাৰি। ইয়াৰ উপৰি "অ' ফুল অ' ফুল নুফুল কিয়?", "পৰুৱা আৰু ভেকোলা" আদিৰ দৰে গীত আৰু কথাৰে বৰ্ণনা কৰা দীঘলীয়া সাধুও অসমীয়া সমাজত বিদ্যমান। অসমীয়া সাধুকথাই সমাজ জীৱনৰ প্ৰতিফলক ৰূপে ভূমিকা পালন কৰাৰ লগতে নীতিশিক্ষাও প্ৰদান কৰি আহিছে। উল্লেখ্য যে পৃথিৱীৰ সকলো জাতিৰ সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীত সাধুকথাৰ স্থান আৰু মূল্য বহু ওপৰত।

চিন্তা-চৰ্চা কৰক — ২.২

'অধিক জানিবলৈ'ত উল্লেখ থকা কিতাপ কেইখনৰ সহায়েৰে অসমত প্ৰচলিত বিবিধ সাধুসমূহৰ এখন তালিকা প্ৰস্তুত কৰি এই শাখাটিত উল্লেখ কৰা ধৰণে শ্ৰেণীভুক্ত কৰক।

● **প্ৰবচন, লোকোক্তি, যোজনা আৰু পটন্তৰ ঃ** মৌখিক সাহিত্যৰ উল্লেখযোগ্য উপাদান হ'ল প্ৰবচন-লোকোক্তি, যোজনা-পটন্তৰ। এইবোৰ হ'ল লোকসমাজৰ সূক্ষ্মতম অভিব্যক্তি। এইবোৰৰ লগত অসমীয়া জাতীয় জীৱনৰ সম্পৰ্ক অতি গভীৰ। ৰাজনীতি, সমাজনীতি, গৃহস্থালি, সমাজৰ আচাৰ-ব্যৱহাৰ আদিয়ে বাংময় ৰূপ লাভ কৰিছে এইবোৰৰ মাজেদি। উল্লেখযোগ্য যে এইবোৰক 'স্থিৰীকৃত বাক্ বৈশিষ্ট্য' (Fixed phrase genres) বুলিও

অর্থাৎ যিজনে জ্ঞানৰ দ্বাৰা চঞ্চল চিত্তক দমন কৰি আনন্দমনে থাকে সেইজনে মৃত্যুৰ পিছত মুক্তি লাভ কৰে। (কাপোৰ - জ্ঞান, জুই - মন, ঘৰ - যমপুৰ, চন্দ্রধৰে - আনন্দমনে থাকে, মুক্তি পায়)

লোকসমাজৰ দৈনন্দিন জীৱনৰ স্তৰে স্তৰে প্রয়োজন অনুসৰি যিবোৰ উক্তি মৌখিক পৰম্পৰাত ব্যৱহাৰ হৈ আহিছে সেইবোৰকে লোকোক্তি বোলা হয়। ৰিজনি, চানেকি আদি অর্থত প্রবচন-যোজনা আদি প্রয়োগ কৰা হয় বাবে ইয়াক পটন্তৰো বোলে। ঠিক সেইদৰে এইবোৰ মুখে মুখে প্রচলিত হৈ আহিছে বাবে লোকোক্তি (লোক ÙÂ উক্তি) বোলা হয়। অসমীয়া লোকসমাজত এনে অসংখ্য উক্তি প্রচলিত হৈ আছে। উল্লেখযোগ্য যে লোকোক্তিক লোকমনৰ চিন্তা তথা বুদ্ধি-বৃত্তিৰ প্রকাশ বুলিব পাৰি। কেইটিমান অসমীয়া লোকোক্তি হ'ল—

ক) মাউখে উটিলে গুৰি পৰুৱাৰো মৰণ নাই।

খ) তিৰীৰ লেনিওৱা, বৰষুণৰ কণিওৱা
ঘৰ চাই নকৰে মূধচ, ইয়াকৈ নাই কুন্ধচ।

গ) সেই ৰামো নাই, অযোধ্যাও নাই

- **সাঁথৰ ঃ** প্রফুল্ল দত্ত গোস্বামীদেৱে মন্তব্য কৰিছে যে সাঁথৰসমূহো এক প্রকাৰৰ ফকৰা। ফকৰাৰ দৰে সাঁথৰৰ ভাষাও প্রহেলিকাময় যদিও সাঁথৰৰ অর্থ ঐহ্যিক বা সাধাৰণ। অসমীয়া ভাষাত 'দৃষ্টান্ত', 'দিষ্টান' আদি অভিধাও একে অর্থতে ব্যৱহাৰ কৰা দেখা যায়। সাঁথৰক এক অর্থত প্রহেলিকাময় কিছুমান প্রশ্ন তথা পৰম্পৰাগত বাচিক অভিব্যঞ্জন বুলি ক'ব পাৰি। ইয়াত পৰস্পৰ বিৰোধী বর্ণনাত্মক সমল এটা বা ততোধিক সন্নিৱিষ্ট থাকে। পণ্ডিতসকলে সাঁথৰৰ প্রশ্নৰ প্রকৃতি অনুসৰি কেইবাটাও উপবিভাগত বিভাজন কৰি আলোচনা কৰিছে। সেইবোৰৰ আধাৰতে অসমীয়া সাঁথৰসমূহক ভাগ কৰিব পাৰি। যথা— *বর্ণনাত্মক সাঁথৰ* (ইয়াত বর্ণনাৰ জড়িয়তে প্রশ্ন উত্থাপন কৰা হয়),যেনে— সত্যযুগত মূৰত টুপীûকৃষ্ণ অৱতাৰে মুহিলা গোপীûৰাৰণ মৰিল ৰামৰ শৰতûসেইখন আঞ্জা আমাৰ হাততûকোৱা চোন বস্তুটো নো কি ভাই? উত্তৰ — বাঁহৰ গাজ; *টেটকুঁটিমূলক প্রশ্ন,* যেনে— কি গড়ৰ খড়্গ নাই, উত্তৰ— ৰাজগড়; এঠেঙীয়া হাতী, ধান খায় পাচি পাচি, উত্তৰ— ঢেঁকী। *সমস্যা প্রধান সাঁথৰ* (য'ত সমস্যা এটা উত্থাপন কৰা হয়) যেনে— হাতুৰী বটালী বাইচখনû চোৰে নিলে তিনিখনûবাকী থাকিল কেইখন, উত্তৰ— শূন্য; শুভঙ্কৰীৰ ফাঁকিû চৌত্রিছৰ পৰা তিনি 'শ' গ'লûথাকিল কিমান বাকী, উত্তৰ— 31; *ছল-সাঁথৰ*—দলে দলে ফুৰে দলপতি ৰাজাûহাৰো নাই হুৰাও নাই মঙহৰ লদা, উত্তৰ— জোক। উল্লেখ্য যে সাঁথৰত পাণ্ডিত্যতকৈ বুদ্ধিমত্তাৰ পৰিচয়হে বেছি পোৱা যায়।
- **লোকভাষা ঃ** মৌখিক সাহিত্যৰ আটাইতকৈ প্রণিধানযোগ্য উপাদান হৈছে লোকভাষা। লোকসমাজত প্রচলিত বাক্-ভংগীয়েই হ'ল লোকভাষা। "অঞ্চলভেদে, সমষ্টিগত জীৱনভেদে মানুহৰ কথ্যভাষাৰ ধ্বনিতাত্ত্বিক আৰু ৰূপতাত্ত্বিক বিশেষত্ব তথা পৃথকতা ফুটি উঠে। শব্দ সম্ভাৰতো এনে বিশিষ্ট পৰিচয়ৰ পৃথকতা ফুটি উঠে। লোকভাষাৰ এনে বিশিষ্টতাই

পৰৱর্তী সময়ত লিখিত ৰূপ পৰিগ্রহ কৰে। সাধাৰণতে মন্ত্রসমূহ দেৱতা-অপদেৱতা, ভূত-প্রেত, যখ-যখিনী, খেতৰ-ডাইনী আদিৰ কু-প্রভাৱৰ ফলত হোৱা বেমাৰ-আজাৰ, ধন নাশ, শত্রুবৃদ্ধি আদি দূৰ কৰাৰ উদ্দেশ্যে প্রয়োগ কৰা হয়।

এই মন্ত্রবোৰত অসমীয়া সমাজৰ বিবিধ লোকবিশ্বাস, আচাৰ-ব্যৱহাৰ, ধর্ম-নীতি আদিৰ বিষয়েও ভালেমান কথা সোমাই আছে। তদুপৰি *ৰামায়ণ, মহাভাৰত* আৰু পুৰাণৰ কাহিনীও নানা ৰূপত সন্নিৱিষ্ট হৈছে, আনহাতে কিছুমান মন্ত্রত সৃষ্টিতত্ত্বৰ আভাস আছে। সিদ্ধিৰ কাৰণে মন্ত্রত গুৰু আৰু কামাখ্যা গোঁসানীক চিন্তা কৰা হয় — "সিদ্ধ গুৰুৰ পাৰ, ৰক্ষা কৰা কামৰূপ কামাখ্যা মাৰ।" মানুহৰ ৰোগৰ কাৰণ আৰু তাৰ প্রতিকাৰৰ উপায়ো মন্ত্রপুথিত পোৱা যায়। ফু-মৰা, পানী-ছটিওৱা, বিহলঙনি বা এড়া গছৰ পাতেৰে ৰোগী জৰা আদি প্রকার্যও কিছুমান মন্ত্রত সধা হয়। কথিত ভাষাৰ প্রভাৱপুষ্ট মন্ত্রবোৰ গদ্য আৰু পদ্যত ৰচিত হ'লেও পদ্যত ৰচিত মন্ত্রৰ সংখ্যাই সৰহ। কিছুমান মন্ত্রত— "ওঁ, হ্রীং, উৎ,আৎ,লৎ, ফট্, স্বাহা" আদি ধ্বনি উচ্চাৰণ কৰি মন্ত্রৰ গাম্ভীর্য বঢ়োৱা হৈছে। অগ্নিবাণ, ব্রহ্ম-কৰতি, পানী-কৰতি, ৰাম-কৰতি, গু-কৰতি, পক্ষীৰাজ-মন্ত্র, সুদর্শন-মন্ত্র, সর্বঢাক-মন্ত্র, বীৰাজৰা-মন্ত্র, ধৰণী-মন্ত্র, পুষ্পজৰা-মন্ত্র,মোহিনী-মন্ত্র আদি অসংখ্য মন্ত্র অসমীয়া ভাষাত আছে। এই মন্ত্রসমূহ ঘাইকৈ অথর্ব-বেদ,বৌদ্ধ আৰু হিন্দু ধর্মৰ তন্ত্র-শাস্ত্র আৰু জনজাতিসমূহৰ বিশ্বাসৰ সংমিশ্রণত সৃষ্টি হৈছে।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ৭ ঃ অসমীয়া মন্ত্র সাহিত্য সম্পর্কে এটি টোকা লিখক। (50 টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক।)

.....

.....

.....

.....

.....

২.৫ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- মৌখিক সাহিত্য বুলিলে সাধাৰণতে পৰম্পৰাগতভাৱে জনসমাজৰ মুখে মুখে চলি অহা কাহিনী, আখ্যান, বেলাড, গীত, যোজনা, পটন্তৰ, নাটকীয় কাহিনী আদিৰ সমাহাৰকে বুজা যায়। মৌখিক সাহিত্যক 'বাচিক কলা', 'লোকসাহিত্য', 'অলিখিত সাহিত্য', 'চহা সাহিত্য',

13) Bhuyan, S. K. (1956). *Studies in the Literature of Assam*. Guwahati: Lawyers Books Stall.

14) Dutta, B (ed.)(1994). *A Hand Book of Folklore Material of North-East India*. Guwahati: ABILAC.

15) Kakati, B. (1962). *Assamese : Its Formation and Development*; Guwahati: Lawyers Books Stall.

16) Kakati, B. (ed.) (1959). *Aspects of Early Assamese Literature*. Guwahati: Gauhati University.

২.৭ অগ্রগতিৰ খতিয়ান

১ **নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ** ৰূপ, বিষয়বস্তু, শৈলী, সংযুতি, জমিন, পাঠ, প্রসংগ বা অনুষঙ্গ, প্রকার্য, প্রয়োগ, ৰূপক, অর্থ আদি বিভিন্ন দিশেৰে আৰু স্তৰেৰে মৌখিক সাহিত্যক শ্রেণী বিভাজন কৰি বিচাৰ বিশ্লেষণ কৰিব পাৰি।

২ **নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ** ইংৰাজী 'বেলাড' শব্দটোৰ সমার্থক অর্থত অসমীয়া 'মালিতা' শব্দটো ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে। বেলাড বা মালিতা নৃত্যৰ পৰিপূৰকভাৰে সুৰ লগাই গোৱা হয় আৰু তাৰ মাজেৰে একোটা কাহিনী বর্ণনা কৰা হয়।

৩ **নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ** ব্যংগাত্মক মালিতাৰ অন্তর্ভুক্ত।

৪ **নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ** কোনো ধর্মীয় প্রসংগ, দেৱ-দেৱীৰ উৎপত্তি বা দেৱ-দেৱীৰ পূজা-উপাসনাৰ প্রসংগত গোৱা গীতসমূহেই ধর্মীয় গীত। ধর্মীয় পৰাকাষ্ঠা এই শ্রেণী গীতৰ উল্লেখযোগ্য বৈশিষ্ট্য। যেনে— আইনাম, সদাশিৱৰ নাম, জগন্নাথ পূজাৰ নাম আদি।

৫ **নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ** গদ্যৰূপত প্রচলিত পৰম্পৰাগত মৌখিক কাহিনীসমূহক গদ্যধর্মী লোককথা বোলে। বিষয়বস্তুৰ সংযুতি আৰু প্রসংগ অনুসৰি ইয়াক আকৌ তিনিটা উপবিভাগত ভগাব পাৰি — পু�ৰাণকথা বা পু�ৰাকথা বা পু�ৰাবৃত্ত বা অতিকথা (Myth), জনশ্রুতিমূলক বা জনশ্রুতিগত কথা বা কাহিনী (Legend), সাধুকথা, সাধু, সাজোকথা, উপকথা, উককথা, কিচ্ছা, কাহিনী (tale) আদি।

৬ **নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ** এটা ভাষা সম্প্রদায়ৰ মাজত বিভিন্ন কথ্যভাষা প্রচলিত হ'ব পাৰে আৰু কথ্য ৰূপেই হ'ল লোকভাষা।

৭ **নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ** অসমীয়া লোকসমাজত মন্ত্রৰ প্রভাৱ অপৰিসীম। এইবোৰৰ ৰচনাকাল সম্পর্কে সঠিককৈ ক'ব নোৱাৰি। পণ্ডিতসকলে ইয়াৰ ৰচনাকাল খ্রীষ্টীয় দশম শতিকাৰ পৰা